

УДК 94(430)«1914»

А. А. Кондратьева

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**ОБРАЗ НІМЕЧЧИНИ НА СТОРІНКАХ
АМЕРИКАНСЬКОЇ ПРЕСИ НА ПОЧАТКУ
ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ
(на матеріалах видання «The New York Tribune»)**

Розглянуто образ Німеччини, який сформувався на сторінках видання «The New York Tribune» у серпні 1914 р. Визначено ставлення американської газети до питання ролі Німеччини в розпалюванні світової війни.

Ключові слова: The New York Tribune, Німеччина, Перша світова війна, США.

Рассмотрен образ Германии, который сформировался на страницах издания «The New York Tribune» в августе 1914 г. Определено отношение американской газеты к вопросу роли Германии в развязывании мировой войны.

Ключевые слова: The New York Tribune, Германия, Первая мировая война, США.

Der Beitrag widmet sich dem im August 1914 auf den Seiten der «The New York Tribune» entstandenen Deutschlandbild und analysiert die Haltung dieser amerikanischen Zeitung zur Rolle Deutschlands bei der Entfesselung des Ersten Weltkrieges.

Schlagwörter: The New York Tribune, Deutschland, Erster Weltkrieg, USA.

The mage of Germany, that was formed on the pages of the edition «The New York Tribune» in August of 1914, is considered. This question is not learnt in Ukrainian historiography. Problem-chronological and comparative-historical methods were used in research. This newspaper played an important role in social and political development of the country. «The New York Tribune» was the most famous republican newspaper. In the moment of the beginning of the war it was oppositional to the government. Reports about European events were published every day during World War I. Americans, after reading these materials, sent letters and articles to the publishing house, in which they expressed their vision of the problem. The question of the role of Germany in making the war took up a great part among all published materials. The most widespread kinds of publications were articles, letters and interviews. The principal directions of the publications are determined in the article. Among main problems, affected on the pages of newspaper, there was a place of Germany in the history of the USA

and the whole world, and also problem of the guilt of Germany in making the world war. The public opinion on the sequestions was divided. A lot of authors estimated the war as the conflict between Teutonic and Slavic civilizations. A part of Americans saw in the war a conflict of geopolitical interests. For many authors Russia and France were the main offenders. Among the authors of publications there were as ordinary Americans, as prominent figures of science and culture. It was determined, that the authors of the most materials had strong pro – German sight.

Keywords: The New York Tribune, Germany, World War I, USA.

Сучасна українська історіографія приділяє значну увагу питанням, пов'язаним з історією суспільної думки періоду другої половини XIX – першої половини XX ст., для формування якої визначальне місце мали періодичні видання.

Одне з недосліджених питань у сучасній українській історіографії є вивчення впливу періодичних видань Сполучених Штатів Америки на формування суспільної думки періоду Першої світової війни. Тому метою дослідження є еволюція суспільної думки США стосовно подій початку війни в Європі. Для досягнення поставленої мети доцільно використати одне з найвідоміших періодичних видань даного періоду, а саме «The New York Tribune».

«The New York Tribune» була заснована в 1841 р. Хорасом Грілі і поклала початок якійсь пресі в Сполучених Штатах Америки. Упродовж всього XIX ст. вона відіграла важливу роль в суспільно-політичному розвитку країни [36]. На час Першої світової війни редактором газети ще з 1912 р. був Огден Міллз Рейд, завдяки старанням якого газета набула популярності. Щоденний тираж газети складав 50 тис. примірників [19, р. 454]. Звісно, що це було менше порівняно з тиражем «The New York Times», «The New York Evening Journal», провідних демократичних газет Сполучених Штатів Америки, але ця газета підтримувала республіканську партію, а отже, на час оголошення світової війни була опозиційною тодішній владі.

Незважаючи на проголошений нейтралітет, американська преса жваво обговорювала європейські події. Не винятком була і «The New York Tribune». На її шпальтах щоденно публікувалися звіти про європейські події, на які реагували читачі, про що свідчать публікації листів до редакції та статей багатьох американців. Про велику популярність даної газети серед американців може свідчити той факт, що щоденно на її сторінках публікувалася рубрика під назвою «The people's column», яка слугувала своєрідним форумом для обміну думками та дискусій.

У даній статті здійснено спробу реконструювати образ Німеччини, який склався на сторінках цього видання в перший місяць війни в Європі. Для досягнення поставленої мети було використано проблемно-хронологічний та історико-порівняльний методи.

Характерно, що статей, присвячених Німеччині, була більшість серед опублікованих матеріалів, які стосувалися війни. З огляду на весь масив цих матеріалів, їх можна поділити на дві групи – інформаційні та аналітичні. Найбільший вплив на суспільну думку мали аналітичні, серед яких найпоширенішими були статті, листи та інтерв'ю.

Всі публікації, які містять позитивні оцінки Німеччини, можна групувати за напрямками. Перший – це засудження авторами листів та статей антинімецьких публікацій із посиланням на недалеке минуле, а саме на роль Німеччини в подіях 60-х рр. XIX ст., тобто підтримки нею громадянської війни. Звинуватив американські газети в неправильному висвітленні подій професор Колумбійського університету Ернст Річард. У своїй статті автор повністю підтримав Німеччину, вважаючи основним ворогом Російську імперію. Свою статтю професор закінчив такими словами: «Велике питання в тому, чи будуть слов'яни та козаки правити Європою, чи виграють тевтонські ідеали цивілізації та демократії? Німеччина стоїть не лише за свої інтереси, а й інтереси Австрії, Норвегії, Швеції та Данії» [24, р. 4]. Пізніше у своєму листі він наголосив, що європейська війна – боротьба за охорону західного світу проти московитизму та всіх, кого він включає. Автор зазначив, що «Німеччина – єдина країна, яка допомогла США під час громадянської війни» [18, р. 8]. Альфонс Келібл, президент об'єднаної німецької спільноти, в статті зазначив, що США необхідно пам'ятати, що саме Німеччина підтримала Сполучені Штати Америки під час громадянської війни, тоді як Англія була її ворогом [24, р. 4]. Подібної точки зору був і автор листа від 7 серпня Г. Вейсброд, який задав риторичне питання до читачів: «Чому американська преса антагоністична до Німеччини? Всі забули що ця країна зробила для нас під час останньої громадянської війни?» [33, р. 8]. Отже, протягом серпня 1914 р. пронимецьки налаштовані громадяни США висували претензії щодо достовірності інформації, яка публікувалася на сторінках видання. Тому 12 серпня з'явилася стаття Генріха Чарльса, в якій він визначив причину викривленого образу Німеччини, яка, на його думку, полягала в тому, що всі новини йдуть лише з Лондона, а з Німеччини відсутня будь-яка інформація [6, р. 5].

Як бачимо, на сторінках «The New York Tribune» багато хто засуджував американську пресу в неправильному висвітленні подій. Слід

зазначити, що на сторінках даної газети із самого початку конфлікту не лунало відверто антинімецьких закликів, про що свідчать номери газет із кінця липня – початку серпня 1914 р., де відкрито засуджувалася Російська імперія, яка першою розпочала мобілізацію [35, р. 1; 9, р. 1]. А отже, звинуватити «The New York Tribune» в антинімецьких настроях украй важко. Очевидно, що автори статей мали на увазі загальні настрої в американському суспільстві. Що ж стосується твердження про роль Німеччини в громадянській війні в США, то мова взагалі не могла йти про Німеччину, оскільки такої держави в 60-х роках XIX ст. взагалі не існувало. А отже у авторів цього напрямку було присутнє гіпертрофоване уявлення про Німецьку імперію. Мова могла йти лише про настрої в суспільній думці низки німецьких держав і про конкретну фінансову підтримку ними прибічників республіканської партії США та політики їх лідера А. Лінкольна.

Другий напрям – питання провини Німеччини у розв'язуванні Першої світової війни. Так, Матіас Хоурлік зазначив, що «майже вся Європа прагне знищити країну Лютера, Бетховена», а все це лише через те, що Німеччина зробила проти Франції [34, р. 8]. Пастор з Веймару Брюкнер додав у листі, що «коли Німеччина і вступає у війну, то це дуже важливо для кожного і для всієї нації в цілому». Якщо Німеччина не буде воювати, то вона втратить честь. Що ж стосується Сполучених Штатів Америки, то, на думку автора, їм необхідно з розумінням та повагою віднестися до німецької нації, оскільки вона була пов'язана угодою з Австрією і не могла відступити за таких умов [11, р. 8]. Лист художника Альфреда Лоренса Бреннана також просякнутий пронімецькими почуттями. Автор назвав Німеччину «країною більше ніж перспективною» [7, р. 8]. Отто Дансен та Моріцісраель у свою чергу схильні до поваги до німців, оскільки «війна була зроблена не в Німеччині», провина якої була лише в тому, що була багатою і стояла на шляху інших держав [17, р. 8; 21, р. 6]. Пронімецької орієнтації був і автор ще одного листа від 12 серпня. Автор наголосив на тому, що Німеччина в останні роки лише процвітала, а ось Франція навпаки хотіла помсти. Німеччина, на його думку, стоїть проти слов'янства, а отже – напівцивілізації [1, р. 8]. У ще одному листі лунає думка про необхідність «цивілізованих» німців у розширенні своєї території, оскільки ця нація є перенаселеною [15, р. 8]. Підтримав Німеччину і Вільям Дікманн, оскільки «Німеччина не хотіла війни, а боролася лише за збереження своєї раси» [8, р. 6]. Окрім поваги до німців, деякі автори виражали і по-

вагу до кайзера. Так, Густав Адольф зазначив, що «кайзер – людина часу, покликана Богом» [2, р. 6]. Банкір Джеймс Шпайер теж у своїй статті зазначив, що німецький уряд діяв для самозахисту, оголосивши війну після того, як Росія почала мобілізацію. Автор завершує свою статтю прогнозом на коротку тривалість війни, щоправда точний термін автор напрозорити не наважився [27, р. 6]. Тезою про недостатнє розуміння американцями війни просякнута стаття від 9 серпня, яка містила матеріали проведених інтерв'ю. Професори Ернст Річард та Дельбрук виступили за Німеччину, а головним винуватцем для них була Російська імперія [10, р. 2]. Професор Орс із Корнельського університету назвав Німеччину країною найвищого порядку, а хімік та винахідник Гудзон Максім передрік Німеччині перемогу [5, р. 35; 16, р. 4].

Отже, на сторінках «The New York Tribune» публікувалися численні статті та листи, які свідчили про достатньо сильні пронімецькі погляди.

Проте не всі автори виражали пронімецькі погляди. Були і ті, хто засуджував політику Німеччини. Ці матеріали можна також поділити на окремі групи. До першої можна віднести ті, які містили аналіз ролі Німеччини в історії США та усього світу. 12 серпня Джонатан застеріг американців в тому, що не слід згадувати підтримку Німеччиною Сполучених Штатів Америки під час громадянської війни, але необхідно пам'ятати американо-іспанську війну, в якій вона зайняла ворожу США позицію. Автор завершує листа словами: «Ми не хочемо їх бачити у Франції, як вони не хотіли бачити нас у війні з Іспанією» [14, р. 8]. Питання про абсурдність думки, що Німеччина за допомогою мілітаризму зможе просунути цивілізацію виникло у невідомого автора листа від 13 серпня. Він зауважив, що Німеччина, яка вступила в цю війну – не є тією Німеччиною, яка була раніше – цивілізованою та високорозвиненою країною [12, р. 8].

Друга група – матеріали, які містили негативний образ Німеччини та її ролі в розпалюванні війни. Так, невідомий автор листа від 2 серпня зазначив, що Німеччина гідна осуду за своє ставлення до сусідніх країн, що підтримав і американський історик та редактор «The New York Tribune» Уїлліс Флетчер Джонсон, який звинувачував у проголошенні війни саме Німеччину та її союзницю Австрію [25, р. 8; 26, р. 8]. 7 серпня на сторінках газети було опубліковано листа невідомого автора, який поклав провину за розпочату війну на німецького імператора, але додав, що той став заручником своєї політики протягом останніх 35 років. На думку автора, ця війна буде

означати знищення всього німецького. «Якщо кайзер і виграє, то єдиним його досягненням буде отримання військової компенсації, яка ніколи не відшкодує тих втрат, яких зазнає країна» [32, р. 8]. Засудив Вільгельма II та Німеччину і дехто Лангуерді. У листі він визнав за причину війни саме дії Німеччини і припустив, що наступною його метою може бути Америка [13, р. 8]. Думка про те, що Америка може стати наступною жертвою Німеччини продовжується в статті професора історії з Кларкського університету Джорджа Блекслі. Підтвердженням цього, на його думку, є те, що Німеччина може захопити Голландію і її володіння, які включають доступи до Панамського каналу, а цього США не допустить [23, р. 3]. Слід зазначити, що більшість авторів висловлювали думку про споконвічну боротьбу між тевтонцями і слов'янами, яка знайшла своє продовження і у війні, яка відбувалася в той час в Європі. Так, Ульріх Ріттер, німецький генерал, 16 серпня припустив, що дана війна є війною між азійським варварством (маючи на увазі слов'ян) та тевтонською цивілізацією [30, р. 5]. Проти цієї точки зору виступив невідомий автор листа, який висловив припущення про недоцільність використання такої синтези, оскільки в тодішній війні проти Німеччини брали участь не лише слов'яни, а й Франція та Великобританія [3, р. 6]. У подальшому була опублікована ціла серія антинімецьких статей та листів. Так, вугільний підприємець Гебо висловив сумніви у тому, що ультиматум міг призвести до війни, оскільки конфлікт зрів досить довго. Що ж стосується Німеччини, то провина лежить на правлячій верхівці, а німці вимушені воювати за кайзера [22, р. 9]. Стюар Браун висловив досить крайні погляди, зазначивши, що, оскільки в Сполучених Штатах Америки близько 70 % німців мігрували сюди щоб уникнути військової служби, то за німецьким правом вони – дезертири, а тому їх усіх необхідно відправити воювати в Європу [20, р. 8]. Мередіт та Ортіз відзначили, що Німеччина розвиває середньовічну доктрину «могутність робить правим», що свідчить про відкритий пангерманізм [28, р. 6; 31, р. 8]. Глибоко аналітична стаття невідомого автора містила порівняння Бетмана-Гольвега з Бісмарком: «Бетман-Гольвег діяв в образі Бісмарка, а тому в його планах – спочатку робити, а потім – думати». Німеччина, на думку автора, отримала поразку в дипломатичній сфері, оскільки 30 років формувала союз, який потерпів колапсу ще на самому початку конфлікту, оскільки Італія вийшла з нього. Помилкою німецького уряду був дозвіл Австро-Угорщині розпочати війну. Проте автор намагається і виправдати Німеччину, оскільки німецька дипломатич-

на політика «за останні 2 тижні була охоплена невпевненістю» [29, р. 8]. Стаття антинімецького змісту від 8 серпня належала також невідомому автору і була присвячена американському суспільству, а саме тому, що у американців наче не було антинімецьких почуттів, але була ненависть до німецького уряду та його політики. Кайзер міг втримати Австро-Угорщину, але не зробив цього, а американська суспільна думка не полюбляє атаки на слабкі нейтральні країни. Проте ця війна, на думку автора, ведеться за самозбереження Німеччини [4, р. 8].

Як бачимо, представники американського суспільства, які надсилали свої статті до редакції «The New York Tribune», розділилися щодо питання ролі Німеччини в розв'язуванні світової війни. Половина авторів намагалися виправдати Німеччину, а інша – навпаки звинувачувати. Слід зауважити, що більшість навіть антинімецьких статей містили виправдовувальний характер, звинувачували у всьому лише кайзера та військову верхівку. Важливо, що ключовою ідеєю, яка проходила через більшість листів була боротьба між тевтонцями і слов'янами, що свідчить про розуміння авторами факту того, що конфлікт зрів задовго до його початку. Слід зауважити, що велика кількість листів та статей не були підписані, тому проаналізувати зв'язок між автором, його походженням, поглядами та змістом публікації не є можливим.

Отже, проаналізувавши аналітичні матеріали в «The New York Tribune» за серпень 1914 р., ми можемо дійти певних висновків. «The New York Tribune» із самого початку війни цікавилася європейськими подіями, щоденно публікувала на своїх сторінках статті та листи американців. Характерно, що деякі інформаційні та велика кількість аналітичних повідомлень були пронімецького характеру. Велика кількість матеріалів, присвячених Німеччині та її ролі в розпалюванні конфлікту, свідчить про підвищений інтерес американського суспільства до цього питання. Судячи з цих матеріалів, ми можемо сказати, що початковий етап війни в Європі не було сприйнято однозначно. Автори публікацій розділилися в поглядах щодо цього питання. Матеріали газети дозволяють відмітити, що головними аргументами на користь Німеччини було звернення до нещодавнього минулого, акцент на культурних досягненнях Німеччини та на споконвічну боротьбу цивілізацій – слов'янської та германської. Аналіз листів та статей свідчить про те, що частина суспільства бачила в подіях не лише цивілізаційний конфлікт, а й конфлікт геополітичних інтересів, який виник в Європі. Акцент було

зроблено на франко-німецькому протистоянні, який так і не було завершено.

Зрозуміло, що публікації в «The New York Tribune» не можуть дати вичерпної картини щодо всього суспільства, але, звісно, це джерело є цінним, оскільки давало уявлення про погляди багатьох американців і до того ж впливало на формування суспільної думки в Сполучених Штатах Америки.

Бібліографічні посилання

1. A calm German view // «The New York Tribune». – August 12. – 1914.
2. A revelation // «The New York Tribune». – August 18. – 1914.
3. An «unhyphenated American» // «The New York Tribune». – August 14. – 1914.
4. American sentiment toward Germany // «The New York Tribune». – August 8. – 1914.
5. Berlin capital of Empire of Supreme orderliness // «The New York Tribune». – August 16. – 1914.
6. *Calls U.S. unfair to Germany* // «The New York Tribune». – August 12. – 1914.
7. Denounces Kaiser's critics // «The New York Tribune». – August 8. – 1914.
8. German cause just // «The New York Tribune». – August 20. – 1914.
9. German squadron holds up ships in North Sea // «The New York Tribune». – August 1. 1914.
10. German view of the crisis // «The New York Tribune». – August 9. – 1914.
11. Germany's honor involved // «The New York Tribune». – August 5. – 1914.
12. Here calls zaubern affair // «The New York Tribune». – August 13. – 1914.
13. If the Kaiser is victor // «The New York Tribune». – August 9. – 1914.
14. International sympathies // «The New York Tribune». – August 12. – 1914.
15. Let Germany expand // «The New York Tribune». – August 12. – 1914.
16. Maxim sees German victory through error by French // «The New York Tribune». – August 23. – 1914.
17. Not fair to Germany // «The New York Tribune». – August 23. – 1914.
18. Partiality against Germany // «The New York Tribune». – August 8. – 1914.
19. Phillips Payson O'Brien. The American Press, Public, and Reaction to the Outbreak of the First World War // *Diplomatic History*, Vol. 37, No 3. – 2013.
20. Pro – German complainants // «The New York Tribune». – August 16. – 1914.
21. Russia crowding Germany out // «The New York Tribune». – August 10. – 1914.
22. Saw lack of war fever in Germany // «The New York Tribune». – August 15. – 1914.
23. Says German victory means war with U.S. // «The New York Tribune». – August 10. – 1914.

24. Says Teuton or Slav will rule // «The NewYork Tribune». – August 1. – 1914.
25. Sees a lesson for Germany // «The NewYork Tribune». – August 2. – 1914.
26. Slav against Teuton in guest for the sea // «The NewYork Tribune». – August 2. – 1914.
27. Speyer defends Germany's course // «The NewYork Tribune». – August 9. – 1914.
28. The German cause medieval // «The NewYork Tribune». – August 29. – 1914.
29. The Kaiser is challenge in the world // «The NewYork Tribune». – August 6. – 1914.
30. To wage battles off Germansoil // «The New York Tribune». – August 16. – 1914.
31. What pan – Germanism means // «The New York Tribune». – August 30. – 1914.
32. What the Kaiser is after // «The New York Tribune». – August 7. – 1914.
33. Why is press hostile to Germany? // «The New York Tribune». – August 7. – 1914.
34. Why we oppose Germany // «The NewYork Tribune». – August 4. – 1914.
35. World peace hangson Russia's decision, while Kaiser's envoy seeks czar in last effort for peace // «The NewYork Tribune». – July 31. – 1914.
36. *Михайлов С.А.* Журналистика США / С.А. Михайлов. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1998. (Доступний з : <http://evartist.narod.ru/text6/01.htm>.)

Надійшла до редколегії 02.09.2014

УДК 94 (100) «1914 1917»

О. М. Кадол

Криворізький національний університет

«НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ» В ІДЕОЛОГІЇ ТА ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНОРОСІЙСЬКИХ ПРАВИХ ПАРТІЙ ЧАСІВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Висвітлено вплив германофобії на стан російського суспільства в період Першої світової війни; розглянуто «німецьке питання» в ідеології та політичній практиці правих партій.

Ключові слова: антинімецька кампанія, «німецьке питання», Перша світова війна, російський націоналізм.